

СЕКЦІЯ 1
ПЕДАГОГІЧНА БІОГРАФІКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ
(2023–2025)

Реєстраційний номер: 0123U100474

Роки виконання: 2023–2025 рр.

Назва пріоритетного напрямку: Філософія освіти. Методологія, теорія, історія освіти і педагогіки

Проблема дослідження: Концептуалізація і моделювання історико-педагогічного знання (гносеологія і аксіологія). Педагогічна біографіка та біографістика

Науковий керівник: Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

ПЕДАГОГІЧНА БІОГРАФІКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ:
НАЙІСТОТНІШІ РЕЗУЛЬТАТИ ДРУГОГО ЕТАПУ
НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Найістотніші наукові результати, досягнуті в процесі дослідження:

вперше систематизовано та класифіковано джерела про життя та діяльність педагогів України другої половини ХІХ – початку ХХІ ст. (118) відповідно до розроблених критеріїв упорядкування біобліографії; здійснено їх джерелознавчий аналіз крізь призму педагогічної біографіки;

підготовлено на основі визначених критеріїв (географічний, фаховий, національний, демократичний, деколонізація, чи деімперіалізація; аксіологічний, хронологічний, біографічний; дерусифікація біоісторіографії) **118** біографічних довідок для енциклопедичного словника;

з'ясовано, що біографії (життєтворчість) українських освітян, які зробили вагомий внесок у збереження української ідентичності і є прикладом для сучасного покоління, сьогодні мають бути засобом національно-патріотичного виховання дітей і молоді через: введення їх до змісту педагогічних дисциплін у структурі професійної підготовки та перепідготовки педагогів; освітнього процесу всіх закладів освіти; відповідні біографічні дослідження і видання історичної довідкової, науково-популярної літератури; проведення науково-практичних, науково-інформаційних і культурно-освітніх заходів; створення

цифрових біографічних ресурсів, присвячених пам'яті видатних українських освітян тощо;

обґрунтовано, що у контексті деколонізації гуманітарного простору творча спадщина радянських педагогів, перенасичена комуністичними атрибутами, потребує осмислення; попри всі ідеологічні обмеження українські радянські освітяни і теоретично, і практично забезпечували освітній процес; відкинувши комуністичні постулати, можемо виявити ефективні форми, методи навчання учнів;

з'ясовано, що практичні деколонізаційні проєкти та окремі дослідження випереджують теоретичне розроблення застосування деколоніального підходу в українській педагогічній біографістиці; *доведено* важливість переосмислення традиційних концепцій продукування біографічного знання і створення біографічних наративів, сформованих в умовах колоніальної та постколоніальної залежності;

умотивовано, що біографічна довідка претендує на джерело для подальшого вивчення чи актуалізації життя та діяльності педагогів України другої пол. ХІХ – початку ХХІ ст. – великого історичного відрізка часу;

продовжено реалізацію 5 онлайн-проєктів в соціальних мережах, присвячених українським і закордонним педагогам та освітянам як ефективної форми поширення педагогічної біографіки в освітньо-науковому просторі задля відновлення і збереження національної пам'яті, консолідації українського суспільства;

розроблено і реалізовано концепцію нового онлайн-проєкту «Педагоги України про національно-патріотичне виховання» як форми поширення ідей українських педагогів про національно-патріотичне виховання дітей та молоді в Україні з метою формування української національної та громадянської ідентичності;

здійснено джерелознавчий аналіз дібраних епістолярних джерел крізь призму комплексної репрезентації наукового та особистого життєвого шляху Василя Сухомлинського, його кореспондентів та його багатоаспектного епістолярного доробку;

відповідно до визначених критеріїв упорядкування епістоляріїв *підготовлено* понад 80 листів педагога до закордонних адресатів, до колеґ-вчителів; *аргументовано*, що впорядковані епістолярії урізноманітнюють біографічну, бібліографічну та педагогічну інформацію про В. Сухомлинського, збагачуючи у такий спосіб педагогічну й історико-педагогічну науку;

з'ясовано, що життєпис, творчий доробок, педагогічні погляди М. Монтессорі протягом ХХ–ХХІ ст. є об'єктом захищених в Україні дисертаційних досліджень, двох опублікованих в Україні біобібліографічних покажчиків; закордонних онлайн-ресурсів (Польща, 2020; США, 2022, 2024);

проведено джерелознавчий аналіз виявленого масиву документів (біографічні розвідки про М. Монтессорі, праці педагогині, дослідження її освітніх ідей і творчої спадщини, упровадження педагогічної концепції, методики навчання та виховання дітей в системі освіти України та різних країн світу) крізь призму педагогічної біографіки; *продовжено* упорядкування

біографічної та біобібліографічної інформації, відповідно до визначених критеріїв (сформовано **888** бібліографічних записів); *розпочато* добір інформації про увічнення пам'яті Марії Монтесорі; *встановлено*, що у дібраному джерельному масиві кількісно переважає україномовний контент, хоча вагому частку становлять публікації іншими мовами (англійською, німецькою, польською тощо);

відповідно до структури (біографія, бібліографія, повнотекстові праці, фотогалерея) *створено* нові сторінки (**6**) електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»: Волошин Августин Іванович <https://tinyurl.com/yht5aunu>, Дубинчук Олена Степанівна <https://tinyurl.com/5ca7x7ff>, Наторп Пауль <https://tinyurl.com/2t6v93wf>, Полонська-Василенко Наталія Дмитрівна <https://tinyurl.com/2k3d4etn>, Стельмахович Мирослав Гнатович <https://tinyurl.com/mr39bcf8>, Максимович Михайло Олександрович <https://tinyurl.com/yyks7874>; *оновлено* сторінки (**7**): Астряб Олександр Матвійович <https://tinyurl.com/48esetb6>, Демков Микола Іванович <https://tinyurl.com/mrxxfmh9>, Дурдуківський Володимир Федорович <https://tinyurl.com/bdd5dnbu>, Дьюї Джон <https://tinyurl.com/2puesvr9>, Кершенштейнер Георг <https://tinyurl.com/yktshjyc>, Корф Микола Олександрович <https://tinyurl.com/55m38vj6> Соколянський Іван Панасович <https://tinyurl.com/5n8db5pt>;

уточнено інформацію про ключові поняття досліджуваних підтем (українська енциклопедистика, енциклопедичний контент, історична пам'ять українців, енциклопедичні видання, електронна енциклопедистика, принципи формування, систематизації та особливостей енциклопедичного контенту; медіатизація енциклопедистики, онлайніві енциклопедично-інформаційні ресурси, функційність педагогічної біографічної енциклопедистики, людина пограниччя у просторі гібридних ідентичностей, людина прикордоння; деколоніальна педагогіка, деколоніальність, епістемологічна деколонізація, контекстуалізація, діалогічна історіографія; реконструкція педагогічного часу, педагогічні епістолярії, лист як форма педагогічного тексту, автентичне відтворення тексту листа, приватні документи; індивідуальний досвід, історія повсякдення тощо);

набули подальшого розвитку: теоретико-методологічні підходи і методи проведення біографічних досліджень як невіддільної частини історико-освітніх студій; цілісне та систематизоване представлення здобутків української і світової педагогічної науки й освіти, консолідувавши біографічну інформацію про відомих і маловідомих персоналій на сторінках енциклопедичного біографічного словника, електронного ресурсу; актуалізація історико-педагогічного знання про досягнення та кризові стани української й закордонної педагогічної науки та практики через особистість Василя Сухомлинського, Марії Монтесорі засобами джерелознавства та біографіки; актуалізація педагогічного біографічного знання в освітньому процесі, інтелектуальному і духовному житті українського суспільства;

продовжено наповнення віртуального читального залу Фонду Василя Сухомлинського з метою цілісного представлення розвитку сухомліністики в

освітньо-науковому просторі України та світу (<https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-fondu-v-o-sukhomlynskoho/>) (кількість відвідувань – 277).

За результатами 2024 р. опубліковано **93 наукових праці** (з них **85** планових (електронні ресурси – **3**¹, довідкове видання – **1**; статті – **14** (із них: **11** – у наукових фахових виданнях категорії «Б», **1** – у виданні, що індексується у WoS²), тези та матеріали конференцій – **59**); ЗМІ – **10**³), **8** додаткових (хрестоматія – **1**⁴; збірники матеріалів наукових заходів – **2**⁵; монографія – **1** (у співавторстві)⁶; енциклопедичне видання – **1**⁷; довідкове видання – **1**⁸, статті – **2** [із них: **1** – у науковому фаховому виданні категорії «Б»]).

Упровадження проміжних результатів НД здійснювалося під час виступів на **45 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних заходах**: (форуми: міжнародний – 1, конференції – 20 (міжнародні – 11, всеукраїнські – 9), біографічні читання – 1, педагогічні читання – 1, круглі столи – 3, інші види заходів – 19); реалізації **п'яти** онлайн-проектів для наукових, науково-педагогічних, бібліотечних працівників, здобувачів освіти: «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» (<https://tinyurl.com/yt9bhh44>), «Педагоги України: пам'ятаємо, шануємо» (<https://tinyurl.com/5n9x9csb>), «Sukhomlinsky News» (<https://tinyurl.com/ycynd8j6>), «В. Сухомлинський: офіційне листування (епістолярний екскурс)» (<https://tinyurl.com/2p8kjfu3>), «Педагоги України про національно-патріотичне виховання» (<https://tinyurl.com/mptvd2ny>); наповнення профілю відділу педагогічного джерелознавства та біографістики в Google Scholar (h-індекс – 38) (<https://scholar.google.com.ua/citations?user=eA9i0W0AAAJ&hl=ru>); Ютуб-каналу ДНПБ (<https://www.youtube.com/channel/UCUE2sI34ENt77C9AJDe69fA>); у статтях у ЗМІ (10).

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ БІОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК «ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛ. ХІХ – ПОЧ. ХХІ СТ.)»: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ І СИНТЕЗ

Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Енциклопедичний словник – це енциклопедія, статті якої викладено в стислій формі та розташовано за абеткою їхніх назв [6]. Широкий спектр

¹ <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/>
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742758/>

² <https://tinyurl.com/223v5xe4>

³ <https://dnpb.gov.ua/ua/?events=39407>

⁴ <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741965/>

⁵ <http://lib.iitta.gov.ua/741174/>, <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=39729>

⁶ <https://tinyurl.com/37z8ndc5>

⁷ <https://esu.com.ua/article-882041>

⁸ <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742309/>